

A HŐSÜNK VOLT

Urbán András mondja

Nekem Nagy József a *par excellence* művész. Tizenhét-tizenennyolc éves koromban láttam egy előadását, *A rinocérosz hét bőrére* a Szerb Nemzeti Színházban, Újvidéken. Ez az Aiova alakulásának környékén lehetett. Ez volt az az előadás, nekem és a csapatnak, amelyre tényleg úgy néztünk, hogy ami a szemünk előtt játszódik, az a csoda. Úgy tűnt nekünk – onnan, Zentáról –, hogy a mi Pál utcai fiú-s tekintetünknek ez a továbbfolytatása. Borzongva, lenyűgözve, katarzissal éltük meg. Fölemelő érzés volt, hogy ez a miénk. A miénk is.

Akkoriban jöttem rá, hogy én már találkoztam Nagy Józseffel. Ezerkilencszáznyolcvan lehetett, talán hatodikos voltam, amikor elutaztam egy rockkoncertre. Először engedtek el egyedül a szüleim. Fellépett ott egy Franciaországban élő kanizsai pantomimművész. Nagy József volt, Marcel Marceau tanítványa. Ez tényleg egy klasszikus pantomim-előadás volt.

Nagy József a mai napig is az a művész számomra, aki – mindegy, hogy mit csinál. Abban az értelemben, hogy mindig tudom követni, figyelni, mivel foglalkozik. Tudom, hogy valamit valamiért csinál. Nem érzem szükségét annak, hogy mérlegeljem, jó, nem jó, hol tart? Tart. Valahol tart, járja azt az utat, amin jár. Akár a *Rinocérosz*, akár a *Comedia tempio* olyan szinten érintett bennünket, hogy csak csodálni tudtuk. Akkor is, most is, ha őszinték vagyunk.

Én másfajta színházzal foglalkozom, lényegében mással, és nem is akartam ugyanolyan csinálni. Az emlékezetes újvidéki előadás után mondtam is édesapámnak, apa, én azt

éreztem, hogy odamegyek hozzájuk, vigyenek magukkal. Egy vándorszínházhoz szerettem volna csatlakozni. Apám azt kérdezte, akkor miért nem mentél oda?

Nagy Józsefet mindenki a sajátjának érzi. Én úgy is tudok rá tekinteni, mint francia művészre, úgy is, mint magyar művészre, úgy is, mint vajdasági magyar alkotóra. De ez mind – valószínűleg – nem is érdekes. Mindenki figyel mindenkit, és ez valamikor tisztázódni is fog. Mi valószínűleg a különböző identitásait látjuk.

Sokáig Nagy József volt az, akinek sikerült. Megtestesítője volt a vidék álmának, hogy a világ azok számára is létezik, akik itt születtek. A művészete mellett sok mást is megtestesített. A hős volt, aki Kanizsáról meghódította a világot.

Azt hiszem, a *Rinocéroszról* nyilatkozta, hogy ez a nagyapja háborús emlékeinek a felidézése. Ez is furcsa volt, hiszen mind-egyikőnknek megvoltak a történetei a táttakkal, nagyapákkal. Abban is van valami lenyűgöző, ha valaki világhírű művészként a kanizsai járás fűszálairól beszél, ezt tartja örök inspirációs térnek. De ez az ő története.

Én nem rajongtam soha azokért – lehet, hogy ez rosszul hangzik –, akik ezt a színházat a zászlajukra tűzték vagy megpróbálták utánózni. Épp azt nem láttam bennük, ami Nagy József előadásaiban csodálatos volt. Csak nála volt meg az elemi, autentikus erő, ami miatt nem is tűnt színháznak. De játék volt, és mégis valóságos, ami ott játszódott a szemünk előtt. Erre mondtam, hogy ott történt előttünk az élet, a mi „*pálutcaifiús*” tekintetünk előtt, ott zajlott a valóságban az álmunk.

Akkor Franciaországban ez lehetett a kezdete a cirkuszszínház – nem táncos, inkább – akrobatikus vonalának. Vagy a metaforák. Sokan csak azt próbálták tőle átvenni, hogy mennyire funkcionálisak a díszletek. Hogy a díszletek hogyan alakulnak át ezzé-azzá. Holott nála ez az átalakulás mindig úgy zajlott, hogy örült erős, metaforikus, költői, filozófiai jelentéssel bírt. A változás, a „mutatvány” az előadásban mindig kisebb esztétikai csoda volt. Mélyen az emberbe nyúlt.

Mohácsi Balázs

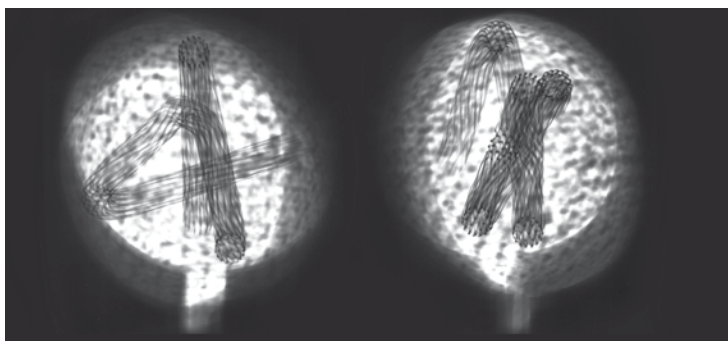
ismeretlen

költözni fogok ide
hamarosan, ilyen
szemmel nézek körül.
tűzfalak és kéménylétrák,
a város ismeretlen
vidéke. néma sorházfalak.
felpattogzott mázú kapuk.
betonszürkület csak.
ki gondolná, hogy
forgalmas főutak
kerítésében élünk
itt is. megyek vissza
a nagy kereszteződésbe,
ahol még lakom, de
nem is tudom már, milyen
lábom jövök haza.

mégiscsak

meglátlak az utca túloldalán.
eszembe jut, az ágyat,
ahol régen, egykori találkozásunk-
kor
éppen nyugalom palántái csíráztak,
miattad el kellett volna hagynom
mégiscsak.
ez világos mostanra már.
és látom,
jönnek a többiek is. mind-
egy.
úgy tűnik, gazdálkodhatom
ki ezt a kis életet már hibákból.
most a petőfi utcában lakom,
de még itt sem ismertem meg
a romantikát.

Mint a legjobb festmények. De ez az ő tehet-
sége. Az ember keresi magát. Gondolom, ő
is. Vagy nem is önmagát, inkább az otthont,
ezt a teret. Bár ő mindig vállalta ezt a térsé-
get. Ami Tolnai Ottónál is megjelenik. Nem
csak a műveiből készült előadásokra gondo-
lok – bár Tolnai Ottó az, aki ebből csodálatos,
enciklopédikus mítoszt hozott létre. Ez más
kanizsai ismerőseimben is megvan, és ez
más identitás, mint például a zentaiaké. Ez
egy specifikus ragaszkodás a tájban meglévő
momentumokhoz. Pedig alig van különbség,

s mégis: hogy pontosan ahhoz a fűszálhoz,
szikes röghöz ragaszkodnak, és nem egy má-
sikhöz.

Nagy József mindig autentikus embereket
válogatott össze, nem klasszikus táncosok-
kal dolgozott. Ez is az ő táncos-koreográfusi
munkájához tartozik, hogy nekik adott sza-
badságot. Frissességet hozott, olyan dolgo-
kat, amit a nyugati technikákon nevelkedett
táncosok nem is értettek, nem is éreztek. Ők
azt az elidegenített táncot művelték. S egy-
szer csak megjelentek ezek a furcsa mukik,
akik nagyon különösen és jól viselkedtek a
színpadon, és tudták csinálni. Szinte kép-
zőművészetből, képzőművészeti attrakciók-
ból született meg az előadás.

Épp Tolnai mondta, hogy Nagy József mű-
vészetével beteljesedett az, amit ő a színház-
ról gondolt. De ez tényleg az ő színháza, az
ő művészete. Nekem furcsa is volt eleinte,
hogy sokáig nem találkoztunk. Körülöttem
már mindenki profin vette a hatást. Aztán rá-
jöttem, hogy ez jó, hogy rendben van, hogy
én így, másként artikulálódtam.

Lejegyezte: Balog József (Szabadka, 2015. január).